

Milorad Pavić

A Short
History of
Belgrade

English version
Christina Pribičević-Zorić

Dereta

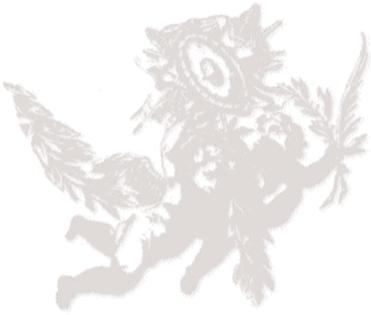
Милорад Павић
Кратка
историја
Београда

Превод на енглески
Кристина Прибићевић-Зорић

Дерета

1

1

A statuette of the Vincha culture
from Banjica

Статуета винчанске културе са
Бањице

He who wants to conquer the fortress must first conquer his own soul. The path through the soul leads us to Belgrade, one of the oldest, most battered cities in the world. When Le Corbusier said that Belgrade was the ugliest city with the most beautiful location, he was looking at the result of centuries of destruction. Those who love and know this city today, know it not from what they have seen or touched. Its greater, perhaps finest part has disappeared without a trace and we shall never see, photograph or touch it again. But the part of it that is gone, that can never be reconstructed, belongs to history too, the history that is inside us.

Legend has it that at one point in their journey, the Argonauts of Greek mythology sailed up the Danube (Ister). They came to a fork in the river; one branch beckoned toward the east and the other toward the west and the Adriatic. In fact, this was where the Sava merged with the Danube. They called the Sava the Western Danube and proceeded to sail up it. This spot, where the Argonauts called one river by the name of another, has been settled since the Early Stone Age. For centuries it was the capital of the Serbian state, and today it is also the capital of Serbia and Montenegro.

According to another legend, the Danube is one of the four rivers that spring from Paradise, which would make Belgrade one of the famous cities starting with a B (Beč – SerboCroatian for Vienna – Bratislava, Budapest, Belgrade, Bucharest, Braila) whose walls are washed by its waters. This heavenly river flows through „the Portal of Wars“ as the Turks used to call Belgrade.

The oldest Belgrade we know of, a settlement that did not yet bear this name and to us remains nameless, was built on the foundations of the greatest of Neolithic cultures, the famous Vincha culture that appeared between the years 2300 and 2000 B.C., with its imported and exported pottery, its countless statuettes of human, especially female figures and fabulous animals. If certain recent estimates are accurate, then Belgrade as a settlement could be as old as the oldest motifs in Serbian oral poetry which are thought to date back to the Neolithic age.

Ко хоће да освоји тврђаву, мора најпре да освоји своју душу. Пут кроз сопствену душу води нас и до Београда, једног од најстаријих и најчешће рушених градова света. Када је Корбизије рекао за Београд да је најружнији град на најлепшем месту, имао је пред собом само резултате тих вишевековних рушења. Они који данас воле и познају овај град, не познају га на основу онога што су у њему видели или дотакли. Његов највећи и можда најлепши део је онај који је нетрагом ишчезао, па га више никада нећемо видети, снимити или додирнути. Али, историји припада и онај њен нестали део, који се више никада неће моћи реконструисати, онај део историје који се налази у нама, а не у свету око нас.

Према легенди, митски грчки морепловци Аргонаути на своје путу у једном тренутку упловили су у Дунав (Истар). Када су дошли до тачке где се река рачва, један их је крак воденог пута мамио на Исток ка Црном мору, други на Запад ка Јадрану; то јест, нашли су се на месту где се река Сава улила у Дунав. Тада су Саву прогласили Западним Дунавом и њоме наставили пут. На томе месту, где су Аргонаути назвали једну реку именом друге реке, од старијег каменог доба до данас постоји насеље. Оно је вековима било престоница српске државе, а сада је и главни град Србије и Црне Горе.

Према другој легенди Дунав је једна од четири реке које извиру из раја, па је тако и Београд један од оних чувених градова чија имена увек почињу словом Б (Беч, Братислава, Будимпешта, Београд, Букурешт, Браила) и чије зидине пере рајска река. Та рајска река протиче кроз „Врата ратова“ како су одавно Турци назвали Београд.

Најстарији Београд који знамо, насеље које још не носи ово име и које је за нас остало безимено, саздан је на основама највеће неолитске културе, чувене винчанске културе која се на том тлу јавља између 2300. и 2000. године пре наше ере са својом грнчаријом увозном и извозном, са својим безбројним статуетама људских, нарочито женских фигура и фантастичних животиња. Ако су неки најновији прорачуни тачни, Београд би тако као насеље

2

2

Ваза у облику птице
„Хајт ваза“ из Винче

A „Heidt vase“ in the shape of a
bird, from Vinča

3
Statuette, Vinča-pločnik phase of
the Vinča culture
Статуета, винчанско-плочничка
фаза винчанске културе

4

Скулптура Херкула из III века,
пронађена у Београду

3rd century sculpture of Hercules,
discovered in Belgrade

5

5

Bronze oil lamp, from Roman Singidunum

Бронзани жижак, из римског Сингидунума

6

Bronze eagle bearing the sign of the legion, Roman art from Roman Singidunum

Бронзани орао са легијским знаком, римска уметност из римског Сингидунума

6

The first Belgrade settlement whose name has come down to us was called Singidunum and is attributed to the Celtic tribe of Skordiscs (298 B.C.). This Celtic Belgrade took its name from the Singi tribe who, according to the Greek poet Apollonios of Rhodes (240 B.C.), lived where the Danube forks at the foot of the Kaulak cliff (present-day Kalemegdan). The first Singidunum was located in what is today Višnjica or Zvezdara. In the 1st century, the Roman Singidunum was the headquarters of two legions, the 4th Scythian and the 5th Macedonian, and, as a frontier fort, it also became home to the Roman fleet; merchants and artisans settled among the camps on the western outskirts.

Sometime in the first half of the third century A.D., a Roman military man by the name of Aelius Tertius built baths heated with hot tiles and supplied with water from the Roman aqueduct near where the Patriarchy stands today. He dedicated them to the veterans of the Roman army. An anonymous poet bore witness to the deed. He composed an inscription in hexameters about the beautiful waters that feed the baths, leaving a mysterious name in the acrostic, the name perhaps of his patron, the person who commissioned the tablet, who owned and built the baths... All we know of the poet is that he read Virgil, Lucretius and Catullus. His verses are carved in the marble tablet, but the waters they extol have washed much of the inscription away. It opens with the following words:

7

био вршњак настанку најстаријих мотива српског усменог стваралаштва, који, како се данас мисли, настају негде у неолиту.

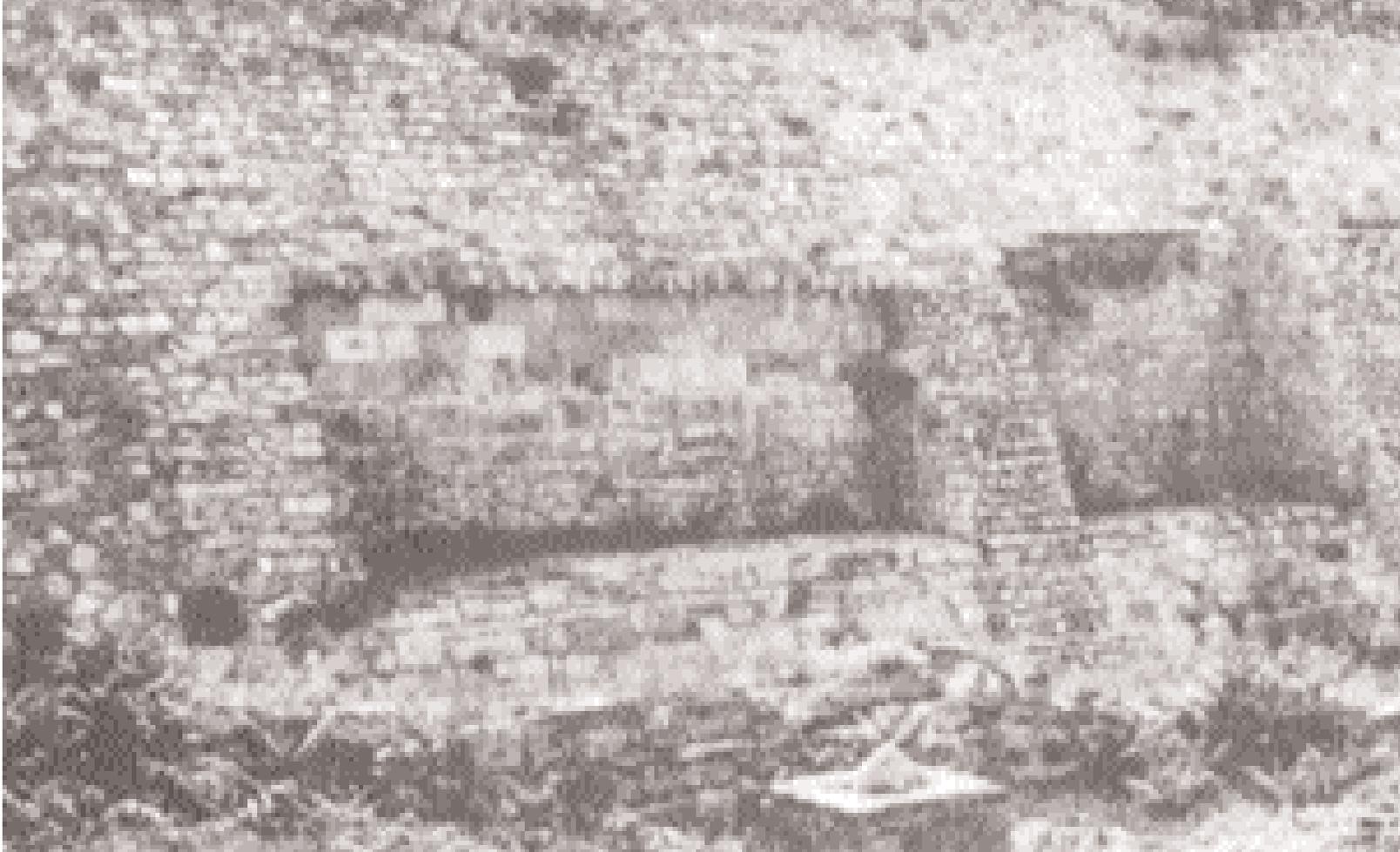
Прво насеље на подручју Београда чије нам је име сачувано, звало се Сингидунум и приписује се келтском племену Скордиска (298. год. пре н. е.). Име тог келтског Београда долази од назива племена Синги, за које грчки песник Аполоније са Родоса (240. пре н. е.) каже да су живели на месту где се Дунав рачва под стеном Кауалак (данашњи Калемегдан). Први Сингидунум се налазио у данашњој Вишњици или код Звездаре. Римски Сингидунум у I веку постаје седиште две легије, IV скитске и V македонске, а као погранична тврђава постаје и сидриште римске флоте; поред логора западно подграђе имало је насеље трговаца и занатлија.

Негде у првој половини трећег века један римски ратник по имену Aelius Tertius саградио је у близини данашње Патријаршије купатило које се грејало ужареним цреповима и напајало из римског водовода; посветио га је ветеранима римске војске. О томе сведочи песник чије име нам није сачувано. Он је у хексаметрима саставио натпис о лепим водама које хране бање оставивши у акростиху једно загонетно име, можда име свог мецене и наручиоца, власника и творца купатила... О песнику знамо толико да је читао Вергилија, Лукреција и Катула. Његова песма је уклесана у мраморну плочу, али је вода коју стихови хвале доста испрала натпис. Он почиње следећим речима:

7

Бронзани жижак, из римског Сингидунума

Bronze oil lamp, from Roman Singidunum

8

*Alma lavacrorum de saxis decido limpha
Et sunt ex lapide perfectae piscinae pulchrae
Laetis inque locis natus lacus...*

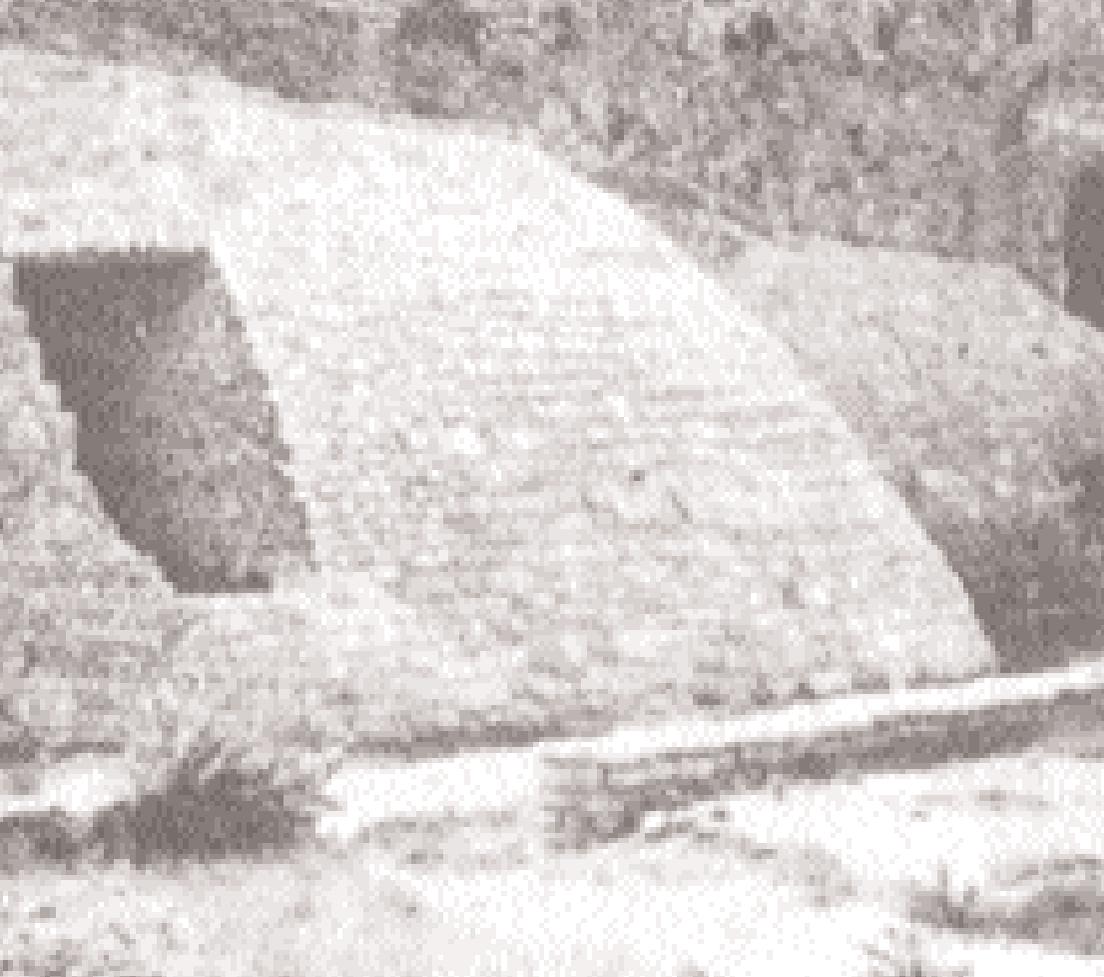
*(I, clear water, who feed the baths, fall from the rocks
And thus from stone a splendid pool is created
And into this scenic site a lake is born...)*

A cemetery dating from the period was used until the 19th century; it stood where Tašmajdan is today. This „eternal city“, built like Rome on seven hills, played a special role of its own in Roman times. The Roman emperors Tiberius, Septimius Severus (who brought municipal law to Singidunum in the year 202 A.D.), Valerian, Claudius II and Diocletian (whose capital was in nearby Sirmium), all passed through and stopped off in Singidunum. Early signs of Cristianity appeared here. During the reign of Diocletian, Christians were severely persecuted in Singidunum and Christian priests were thrown into the Danube.

The first appearances of Christians in Belgrade were recorded in the 3rd and 4th centuries. We know that the first Singidunum martyrs, Christian priest Montan and his wife Maksima, perished during the reign of czar Prob. Later on, during the next century, we come across the names of two more Christian martyrs, deacons Stratonik and Hermil. According to Aurelius Victor, the Roman emperor Jovian (a man of impressively tall stature) was born the son of Veronius (a peasant from Singidunum) in the environs of what is

9

*Alma lavacrorum de saxis decido limpha
Et sunt ex lapide perfectae piscinae pulchrae
Laetis inque locis natus lacus...*

*(Ja, бисѣра вода, шѣо наѣјам куѣаѣила,
ѣадам са сѣене
Па је ѣако од камена начињен један диван базен
А на живоиѣсном месѣу никло језеро...)*

Из тог доба остало је гробље на данашњем Ташмајдану које је коришћено све до XIX века. Тај „вечни град“ подигнут као и Рим на седам брежуљака, у римско време имао је своју посебну улогу. Кроз Сингидунум пролазе и задржавају се у њему римски цареви Тиберије, Септимије Север (који 202. Сингидунуму подарије муниципално право), Валеријан, Клаудије II и Диоклецијан (чија је престоница била недалеко од Сингидунума у Сирмијуму). У Сингидунуму се јављају и рани знаци хришћанства. За време Диоклецијана, били су спровођени најжешћи прогони хришћана; у Сингидунуму хришћански свештеници су бацани у Дунав.

Прве појаве хришћана у Београду забележене су у III и IV веку. Знамо да су у време цара Проба пострадали сингидунумски мученици, хришћански свештеник Монтан и његова жена Максима. Касније, у следећем столећу сретамо још два имена хришћанских мученика, ђаконa Стратоника и Хермила. Према сведочењу Аурелија Виктора у околини данашњег Београда рођен је римски цар Јовијан, огромног раста, син Веронија, сељака из Сингидуну-

10

8

Очувани римски бедем, горњи град, I–II век н.е.

Preserved Roman rampart, upper town, 1st–2nd century A.D.

9

Гепитска прибадача (фибула), нађена у Кормадину – Сурчин

Gepid fibula, discovered in Kormadin – Surčin

10

Источно-готска фибула, V век

5th century Eastern-Gothic fibula

today Belgrade. The cheerful Jovian was one of the first Christians to take the throne of the Roman Empire (363–364). During this period an episcopate was founded in Singidunum, the heads of which in the 5th century were episcopos Urzacije and Sekundijan, both Aryans. One sarcophagus discovered where Gospodar Jevremova street lies today perhaps testifies to the fact that there might have been a shrine in that location as well. Bishop Sergije of Belgrade is mentioned in one papal bull from 878. The slope beneath the Kalemegdan fortress, towards the Danube, bears the remnants of the Belgrade metropolis, aside which lay the famous church of the Ascent of the Mother of Christ. The fine windows of this metropolis can still be seen today, beneath arches equipped with built-in seats from which there is a beautiful view across the Danube of the endless plains of Panonia. An icon of the Mother of Christ which was, according to oral tradition, painted by the first iconographer Saint Evangelist Luke was preserved in Belgrade for a long time, until the Turkish conquest.

11

The great migration of peoples brought change and constant devastation to the town. It was destroyed by the conquering Goths (378) and Huns (441), and in the 6th century it was restored by the Byzantine Emperor Justinian, the same Justinian who built the Church of Wisdom, the temple of temples, the Agia Sofia in Constantinople. In 441 the legendary Hun conqueror Attila, „The Scourge of God” as he was called, besieged Singidunum and, after conquering it, died there in 443 in the arms of one of his concubines. He was buried in the nearby waters in the Khazarian manner: three coffins with his remains and treasury were placed on the bed of the dammed river; the water was then released to cover them. Then Belgrade was ravaged by the Avars (584), the Bulgarians (829), and in the 7th century the Slavs entered the destroyed Byzantine fortification. They gave it a name, the White City, which may have denoted not only the color of its walls but also that this was a town in the north, a town of the northern wind (perhaps the famous „košava“ wind that blows in the northeastern part of Serbia). The first written record of Belgrade’s Serbian and Slav name appears in the papal bull of Pope John VIII in the year 878 A.D. The disciples of Cyril and Methodius, the fathers of Slav literacy, passed through Belgrade as they fled from the Morava region. In a biography of one of them, Clement of Ohrid, Belgrade is mentioned as „the most famous town on the Danube“. According to Porphyrogenitus, the 10th century writer and ruler, the tower of Emperor Constantine stood in Belgrade; needless to say, it has not been preserved. Being a frontier fortification, Belgrade constantly changed hands. Early data about Belgrade can be found in travelogues from the 12th century. One was written in 1147 by a companion of French king Louis VII, and another from 1189 contains a description of the conquest of German

11

Dinar issued by King Stefan Dragutin (1276–1316)

Динар краља Стефана Драгутина (1276–1316)

ма; Јовијан је био ведар човек и један од првих хришћана на римском престолу (363–364). У Сингидунуму тада је основана и епископија у којој су столовали у V веку епископи Урзације и Секундијан, обојица припадници аријанства. Један саркофаг откривен на подручју данашње Господар Јевремове улице сведочи можда да је ту било и неко светилиште. У једној папској були помиње се епископ београдски Сергије 878. године. На падини под Калемегданским бедемима према Дунаву налазе се остаци београдске митрополије, уз коју је била чувена црква Успења Богородице. И данас се могу видети лепа прозори митрополије под луковима опремљени уграђеним седиштима са којих пуца видик преко Дунава на бескрајну панонску равницу. У Београду је дуго, све до турског освајања, била чувана икона Богородице коју је по предању сликао први иконописац, Свети Јеванђелист Лука.

Велика сеоба народа доноси промене и стална рушења града. Разарају га на смену освајачи као што су Готи (378), Хуни (441), обнавља га у VI веку византијски цар Јустинијан, онај исти који је саградио цркву Мудрости, храм храмова, Свету Софију у Цариграду. Године 441. легендарни хунски освајач Атила, „бич божји“, како су га звали, опседа Сингидунум и ту, пошто га је освојио, умире 443. године у наручју једне од својих наложница. У некој од оближњих вода, сахрањују га на хазарски начин: у корито зајажене реке положена су три ковчега са његовим посмртним остацима и ризницом; преко њих је потом пуштена вода да их прекрије. Потом град пустоше Авари (584), Бугари (829), а у VII веку Словени улазе у опустошено византијско утврђење. Тада му дају и име, Бели град, које можда означава поред боје зидина и да је реч о граду на Северу, о граду северног ветра (можда „кошаве“, чувеног београдског ветра који дува у североисточном делу Србије). Српско и словенско име града Београд први пут се помиње у писаном облику у були папе Јована VIII 878. године. Ученици Ђирила и Методија, творци словенске писмености, пролазе на свом избегличком путу из Моравске кроз Београд. У житију једнога од њих, Климента Охридског, помиње се Београд као „најславнији град на Дунаву“. У X веку један писац и владар, Порфиригенит, каже да у Београду стоји кула цара Константина, која до данас, наравно, није сачувана. Јер, Београд је као погранично утврђење стално прелазило из руку једног у руке другог освајача. Рани подаци о Београду могу се наћи у путописима XII века. Један је саставио 1147. пратилац француског краља Луја VII, а други из 1189. садржи опис похода немачког цара Фридриха Барбаросе према светим местима на Блиском истоку. Када га у XII веку Угри нису могли задржати у својој власти, они су, повлачећи се пред Византијом, срушили град, пребацили камен на леву обалу Саве и

12

12

Динар краља Стефана Уроша II Милутина (1282–1321)

Dinar issued by King Stefan Uroš II Milutin (1282–1321)